

Dostępna Strona Utilitii

Jacek Zadrożny, Michał Dziwisz, Piotr Witek

PODRĘCZNIK

Dowiedz się czym jest dostępność stron internetowych oraz jak łatwo, z wykorzystaniem usługi Utilitia, zapewnić jej odpowiedni poziom.

Podręcznik użytkownika usługi Utilitia jest objęty licencją [Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Unported](#).

Wstęp

Korzystanie z usługi Utilitia zapewnia zwiększenie poziomu dostępności całego serwisu internetowego. W dobie społeczeństwa informacyjnego, gdzie coraz więcej usług, zarówno komercyjnych jak i publicznych, w całości lub w części, zostało przeniesionych do sieci, dostęp do informacji stał się niezwykle istotną kwestią.

Podstawową funkcją każdego serwisu internetowego jest przekazywanie treści. Część portali w swym działaniu poprzestaje na informowaniu, dla innych jest to dopiero wstęp do dalszej interakcji z użytkownikiem. W celach komercyjnych, posługując się informacją, serwisy sprzedają, zachęcają, pośredniczą. Niestety, tworząc bariery w dostępie do informacji, skutecznie ograniczają dostęp do swych usług tysiącom internautów.

Brak rzetelnego stosowania uznanych standardów uderza w ludzi korzystających z mało popularnych, przestarzałych lub ultra nowoczesnych technologii. Te same problemy odczuwają użytkownicy wolnych łącz internetowych i urządzeń mobilnych, jak smartfony czy tablety. Osoby niepełnosprawne fizycznie, manualnie, mające problemy ze wzrokiem lub słuchem, muszą korzystać z tzw. Technologii wspomagających. Każde tego typu oprogramowanie opiera się w swym działaniu na specyfikacjach technologicznych. Przykładowo, program odczytu ekranu wykorzystywany przez osoby niewidome, nie interpretuje obrazu wyświetlanego w oknie przeglądarki ale korzysta z samego kodu źródłowego strony, na podstawie którego, dana witryna prezentowana jest na ekranie komputera. W oparciu o te same specyfikacje i standardy działają wszystkie roboty sieciowe wykorzystywane przez wyszukiwarki internetowe, takie jak Google czy Yahoo. Pokolenie 50+, seniorzy, osoby z gorszym wykształceniem, ludzie o mniejszym doświadczeniu w pracy z komputerem oraz niepełnosprawni intelektualnie, na wielu portalach nie są w stanie zinterpretować wymaganych od nich działań.

Brak dostępnej informacji uderza we wszystkich użytkowników Internetu. W internautów, ograniczając im dostęp do niezbędnych usług i informacji oraz w portale internetowe, zmniejszając liczbę odbiorców do których docierają serwisy, a tym samym znacząco redukując wysokość ich potencjalnych korzyści finansowych. Usługa Utilitia może skutecznie zbadać dostępność każdego serwisu internetowego, wskazać błędy do usunięcia i po wprowadzeniu odpowiednich zmian w serwisie, zadbać o utrzymanie dostępności na stałym, wysokim poziomie.

Z pierwszego rozdziału dowiedzą się Państwo, czym tak naprawdę jest dostępność stron internetowych. Co robić można, czego nie trzeba oraz czego należy unikać przy budowie serwisu. Jego treść powstała na podstawie dwunastu wskazówek WCAG 2.0 (Web Content Accessibility Guidelines). Drugi rozdział przybliży Państwu czym jest, oraz jakie możliwości stwarza usługa Utilitia, a także odpowie na pytanie jak najszybciej i najłatwiej w serwisie validator.utilitia.pl przeanalizować dowolną stronę internetową. W trzecim rozdziale, znajdą Państwo wskazówki, jak należy korzystać z raportów Utilitii aby zwiększyć poziom dostępności badanej witryny.

Dwanaście prac webmastera

Jacek Zadrożny

Zadaniem webmastera jest zaprojektowanie serwisu internetowego, z którego będą mogli korzystać wszyscy użytkownicy. Obejmuje to także użytkowników z różnego rodzaju ograniczeniami: percepcyjnymi, zdrowotnymi i technicznymi. Taki serwis da się stworzyć, chociaż do wykonania tego zadania potrzebna jest odrobina nowej wiedzy. Ten tekst prezentuje dwanaście wskazówek, którymi powinien kierować się webmaster (a czasem także redaktor), aby stworzyć dostępny serwis internetowy.

1. Obraz wart kilku słów

Pierwszą pracą do wykonania przez webmastera jest sprawdzenie, czy każdy obraz został opisany tekstem alternatywnym. Taki tekst potrzebny jest użytkownikom, którzy nie mogą zobaczyć obrazu, a chcieliby wiedzieć, co on przedstawia. A zatem jest to coś zupełnie innego, niż podpis pod ilustracją, bo ten tylko komentuje obraz, a nie informuje co przedstawia. Webmaster powinien zadbać, by osoba wprowadzająca grafikę do serwisu miała dwa pola edycyjne do wypełnienia: podpis i opis alternatywny. Dołączanie tekstów alternatywnych do grafiki jest szczególnie istotne wówczas, gdy stanowią one element interfejsu użytkownika, na przykład są przyciskami lub łączami do klikania.

Tak naprawdę nie trzeba, a nawet nie należy opisywać absolutnie każdej grafiki w serwisie. Część z nich stanowi bowiem element ozdobny, a nie informacyjny. Są to różnego rodzaju kółka, narożniki, paski i podobne drobiazgi, których opisywać nie ma potrzeby.

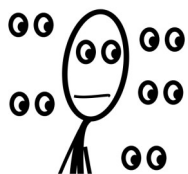
2. Wideo i dźwięk

W serwisach internetowych obecne są nie tylko elementy statyczne, jak tekst i grafika, ale także dynamicznie się zmieniające, na przykład nagrania audio i wideo. Po chwili namysłu można wpaść na pomysł, że takie nagrania mogą nie być dostępne dla dużej grupy użytkowników. Dla jednych niedostępny będzie dźwięk, a dla innych - obraz. Można temu dosyć łatwo zaradzić umieszczając na filmach napisy i audiodeskrypcję, a przy nagraniach dźwiękowych - ich odpowiednik tekstowy.

O ile większość ludzi wie, czym są napisy dołączone do filmów, to kilka słów wyjaśnienia wymaga audiodeskrypcja. Jest to dodatkowa ścieżka dźwiękowa, nałożona na tą zawartą w filmie, która głosem lektora opisuje to, co aktualnie widać na ekranie. Jest to coś w rodzaju opisu alternatywnego, ale zmieniającego się wraz z nagraniem filmowym.

3. Spójrz oczami innych użytkowników

Teraz webmaster powinien przemienić się w użytkownika swojego własnego serwisu internetowego. Może skorzystać z innej przeglądarki internetowej (na przykład mobilnej), wydrukować dokument na czarno-białej drukarce oraz zrobić inne rzeczy, jakie może na stronie wykonać użytkownik. W każdej z tych prób informacja powinna być równie dostępna, a zatem dawać się adaptować do różnych nośników i celów. W szczególności nie należy ufać zmysłom!

Informacja wyróżniona na czerwono przestanie być wyróżniona po jej wydrukowaniu w czerni i bieli. A jeżeli po wyłączeniu obsługi stylów układ strony się rozsypie i nie da się dojść, jaka jest prawidłowa kolejność informacji, to będzie oznaczać porażkę webmastera.

4. Informacja i jej tło

Informację powinno dać się łatwo oddzielić od jej tła, a pomiędzy nimi powinien być zachowany odpowiedni kontrast. Żółte litery na białym tle są trudne do odczytania nawet przy najlepszym wzroku, a tak drukowano kiedyś deklaracje podatkowe. Takie rozwiązania zdarza się widywać także na stronach internetowych, gdzie tło mało różni się od zawartości informacyjnej, a czasem - aby jeszcze utrudnić czytanie - w tle wyświetlają się różnokolorowe grafiki. Ten styl, rodem z kolorowej prasy plotkarskiej, jest równie szkodliwy dla odczytu informacji, jak i mało estetyczny.

Ponieważ przeglądarki internetowe są coraz bardziej zaawansowane, warto dać użytkownikowi możliwość dostosowania strony do własnych potrzeb. Niektórzy chcą powiększyć czcionki, inni zmienić domyślne kolory wyświetlania, a jeszcze inni całkiem wyłączyć style i wyświetlać stronę w kolorach systemowych. Webmaster powinien im to umożliwić i nie kombinować nadmiernie nad blokowaniem takich modyfikacji. No i oczywiście w żadnym wypadku nie wolno używać obrazów tekstu zamiast tekstu! Grafika prezentująca napis jest tylko grafiką, która może w ogóle się nie wyświetlić, bo użytkownik chce zaoszczędzić łącze internetowe lub jego przeglądarka nie pobrała obrazka z serwera.

Stosowanie odpowiedniego kontrastu odnosi się także do dźwięku publikowanego w serwisach internetowych. Chodzi tu przede wszystkim o to, by informacja (na przykład wypowiedź) była znacznie głośniejsza, niż tło dźwiękowe (na przykład podkład muzyczny). Słuchanie takiej mieszanki w warunkach ciszy jest możliwe, a nawet komfortowe, ale przecież są ludzie słuchający tych nagrań w autobusie lub na ulicy. Jeżeli zatem autorowi zależy na przekazaniu informacji, powinien o tym pamiętać. Warto też zwrócić uwagę na użytkowników niewidomych, którzy czytają strony internetowe za pomocą swoich programów mówiących. W tym wypadku sztuczny głos stanowi informację, a dźwięk odtwarzany na stronie - jego tło. Najlepiej gdy takiego dźwięku w tle w ogóle nie ma, a jeżeli już webmaster koniecznie chce w ten sposób urozmaicić stronę, to niech chociaż da możliwość jego wyłączenia.

5. Klawiatura i schowana myszka

Teraz przyszedł czas, żeby webmasterowi zabrać myszkę. Powinien bez niej wykonać wszystkie zadania, jakie można wykonać w serwisie internetowym. Nawigowanie po treści, wypełnianie formularzy, odtwarzanie filmów - wszystko to powinno dać się obsłużyć tylko za pomocą klawiatury. Za szczególnie błąd należy uznać sytuację, gdy kursor zostanie uwięziony w jakimś miejscu i nie da się go przesunąć dalej. Nie każdy użytkownik chce i może używać myszy!

6. Czas dla użytkownika

Czas jest względny, ale nie tak bardzo, jak się niektórym wydaje. Serwisy internetowe często wykorzystują akcje oparte o czas rzeczywisty, na przykład wygasające sesje, wyświetlanie informacji przez określony czas lub odliczanie do końca. A przecież użytkownicy pracują w różnym tempie i nie zawsze mogą się wyrobić z wykonaniem zadań. Najlepiej zatem nie gonić użytkownika, ale dać mu komfort pracy w swoim tempie. Jeżeli wprowadzenie limitów czasu jest niezbędne, na przykład ze względów bezpieczeństwa, to niechże użytkownik o tym wie i ma możliwość zareagowania. Ta reakcja to może być zatrzymanie upływu czasu lub wstrzymanie jakiejś akcji, na przykład zastopowanie paska z informacją.

7. Ataki epilepsji

Obraz migający z pewnymi częstotliwościami może wywołać atak epilepsji. Niektórzy użytkownicy są bardziej narażeni na takie sytuacje, niż inni, ale przecież żaden webmaster nie wie, kto będzie korzystał z zaprojektowanego przez niego serwisu.

8. Ścieżka przez serwis

W serwisie do każdej informacji powinno prowadzić wiele dróg. Trzeba zadbać, żeby w tej wędrówce użytkownik się nie zagubił. Warto stosować różnego rodzaju drogowskazy i skróty. Drogowskazami mogą być tytuły stron, etykiety, nagłówki i przede wszystkim prawidłowe łącza internetowe. Takie prawidłowe łącza powinny jasno i precyzyjnie określać, dokąd prowadzi droga. Bez sensu jest stosowanie takich w rodzaju "czytaj więcej" lub "dalej". To trochę tak, jakby na drogowskazie napisać "jakaś wioska". Strudzonemu wędrowcowi można zaproponować skrót przenoszący go błyskawicznie do treści głównej na stronie lub do menu nawigacyjnego.

9. Aby język giętki...

Niemal każda strona internetowa zawiera tekst, a tekst ten jest w jakimś konkretnym języku. Zadaniem webmastera jest zadbanie, by język ten został prawidłowo zadeklarowany. Dotyczy to także fragmentów w innym języku, chociaż tutaj zadanie spoczywa bardziej na redaktorze. Ktoś mógłby zapytać, jakaż tu różnica? Przecież strona z zadeklarowanym językiem angielskim wyświetli się prawidłowo, szczególnie gdy zakodowana jest w standardzie UTF-8. Wszystkie polskie literki są widoczne i da się czytać. Jednak prawidłowe zdefiniowanie języka jest potrzebne różnego rodzaju programom, na przykład automatycznym tłumaczom. Jeżeli język będzie zadeklarowany błędnie, to tłumaczenie się nie powiedzie. Z kolei programy do syntezy mowy mogą dobrać nieprawidłowo głosy i czytać polski tekst głosem angielskim lub niemieckim. Takie coś naprawdę warto usłyszeć.

Dla zrozumiałości tekstu ważne jest także, jak jest on używany. Język powinien być możliwie prosty pod względem stosowanego słownictwa i składni, a wszelkiego rodzaju skróty powinny być rozwijane przynajmniej raz, żeby czytelnik wiedział, o co chodzi. Problemатyczne jest także stosowanie żargonu i pojęć mało rozpowszechnionych, ponieważ mogą poważnie ograniczyć krąg odbiorców informacji. W takiej sytuacji warto poszukać odpowiedników bardziej znanych lub zastosować objaśnienia. To są zadania głównie dla redaktorów, chociaż webmaster może dostarczyć prostych narzędzi wspomagających proces edycji tekstów.

10. Atak przez zaskoczenie

Nikt nie lubi być zaskakiwany, więc i webmaster powinien oszczędzić tego użytkownikom serwisu internetowego. Czasem pozorne ułatwienia mogą wprawić w irytację lub zagubienie. Najlepiej, jeżeli serwis nie robi nic za użytkownika, a w szczególności jeżeli dotyczy to wprowadzania danych. Bardzo popularne są skrypty w formularzach internetowych, gdzie wybranie z listy konkretnej opcji powoduje wykonanie akcji. Ale użytkownik mógł wybrać tę opcję niechcący, bo drgnął mu palec na przycisku myszy. Osoba korzystająca z klawiatury często nie ma nawet szansy, żeby dotrzeć do ostatniej pozycji na liście, bo za każdym razem, gdy przeniesie się kursorem z pozycji pierwszej na drugą wykonywany jest skrypt, a kursor wraca na pierwszą pozycję. Podobnie - zaznaczenie jakiegoś pola zmienia liczbę i rodzaj kolejnych pól formularza, do czego użytkownik jest zupełnie nieprzygotowany. Korzystniej będzie skonstruować formularz w sposób pozwalający na spokojne wypełnienie go treścią, a po przejrzaniu - zaakceptowanie.

11. Pomoc przy błędach

Użytkownik jest omylny, a zadaniem webmastera jest pomoc we wprowadzaniu danych. Jest to zresztą w jego interesie, bo oszczędza to wiele pracy. Powinien zatem zadbać, by serwis internetowy prowadził użytkownika za rączkę, oferując pomoc kontekstową wyświetlaną przy każdym polu formularza oraz instrukcje

do wypełniania. Jeżeli potrzebne są dane, których użytkownik może nie pamiętać, na przykład numer karty kredytowej, warto go o tym uprzedzić, żeby miał ją pod ręką.

Pomimo ciężkiej pracy webmastera użytkownicy czasem popełniają błędy. Jeżeli to możliwe - system powinien taki błąd zdiagnozować i podpowiedzieć wartość prawidłową. Najgorsze, co można zrobić, to pozostawić bezradnego użytkownika bez podpowiedzi gdzie i jaki błąd popełnił.

12. Sprzątanie stajni Augiasza

Czasem serwis internetowy jest jak stajnia Augiasza - zaniedbany, brudny i niechlujny. Zadaniem webmastera jest jego oczyszczenie za pomocą walidatorów i edytora kodu. Stosując konkretną technologię, na przykład HTML czy CSS trzeba to robić porządnie i z sensem. Przejrzysty, prawidłowy kod sprawi, że później łatwiej jest utrzymywać porządek w serwisie, modernizować go i rozbudowywać. Trzeba też pamiętać, że każdy element strony internetowej powinien mieć określony identyfikator ułatwiający jego oprogramowanie i używanie. Sprzątanie stajni Augiasza jest ostatnim etapem pracy nad dostępnością serwisu, po którym można wreszcie odpocząć.

Nagroda

Nagrodą za wykonanie dwunastu prac będzie dla webmastera serwis dostępny, przejrzysty, przyjazny użytkownikom, łatwy do konserwacji i dobrze indeksowany w wyszukiwarkach. I chociaż w pierwszej chwili wydaje się, że pracy do wykonania jest mnóstwo, to z biegiem czasu wchodzi to w nawyk i już nie boli.

Usługa Utilitia

Michał Dziwisz, Piotr Witek

Usługa Utilitia, mówiąc najprościej, jest internetowym narzędziem do badania poziomu dostępności stron internetowych. W swej podstawowej formie jest tzw. Multiwalidatorem. Oznacza to, że składa się z kilkudziesięciu najróżniejszych testów, które zdalnie badają wskazane strony internetowe. Wszystkie walidatory wchodzące w skład Utilitii analizują witryny pod kątem ich zgodności ze standardem WCAG 2.0 (Web Content Accessibility Guidelines). Takie działanie Utilitii umożliwia jej:

- określenie w skali od 0 do 10 poziomu dostępności danej strony internetowej,
- sprawdzenie zgodności witryny z wytycznymi WCAG 2.0 opracowanymi przez grupę doradczą WAI przy konsorcjum W3C,
- zbadanie zgodności strony ze specyfikacją technologii użytych do jej stworzenia,
- analizę całego serwisu internetowego, niezależnie od tego ile posiada podstron,
- dostarczenie raportu zawierającego szczegółowe informacje jak należy naprawić odnalezione nieprawidłowości;

Usługa Utilitia jest bardzo innowacyjnym narzędziem na skalę międzynarodową. W internecie występują pojedyncze testy, sprawdzające część tych samych elementów, które kontroluje Utilitia, lecz wykonywane są one w znacznie węższym zakresie. Tylko dwa walidatory, HTML oraz CSS, oba stworzone i rekomendowane przez konsorcjum W3C, nie są autorstwa Utilitii. Wszystkie pozostałe analizatory zostały stworzone przez programistów projektu Utilitia. Niektóre używają zewnętrznych technologii, np. test analizujący poprawność językową korzysta z zasobów Microsoft Translator.

Największym atutem Utilitii jest możliwość wykonywania za jednym razem analizy całego serwisu internetowego z jednoczesnym wykorzystaniem kilkudziesięciu walidatorów. Inne narzędzia badające zakres dostępności stron www są w stanie przeanalizować tylko jedną podstronę. Usługa Utilitia dokonuje multianaliz, gdzie liczba podstron poddawanych testowaniu może być równa liczbie podstron całego serwisu niezależnie od tego czy portal posiada 100, 1000 czy 100 000 podstron.

Bardzo istotną, unikatową cechą Utilitii jest jej pełna obiektywność. Całość analiz przeprowadzana jest w sposób automatyczny, bez ingerencji człowieka. Sprawia to, że wyniki badań są wolne od subiektywnych odniesień, niekonsekwencji czy ludzkiego błędu. Oceny analiz są powtarzalne i nie można ich w żaden sposób kwestionować.

Przejrzystość i konsekwencja to kolejne cechy Utilitii. Narzędzia zewnętrzne, np. walidator HTML lub CSS generują odmienne komunikaty. Ich oceny nie korespondują ze sobą. Usługa Utilitia przeprowadza jednocześnie kilkadziesiąt testów, po których generowana jest jednoznaczna i jednolita informacja z każdej analizy. Większość dostępnych na świecie analizatorów ogranicza swoje działanie tylko do wykrycia błędu. Usługa Utilitia nie tylko jest w stanie precyzyjnie wskazać lokalizację odnalezionych nieprawidłowości, ale także dostarcza informacji jak taki błąd należy naprawić. Efektem przeprowadzonej analizy jest raport końcowy.

Raport posiada trzy poziomy, kierowane do różnych grup odbiorców. Kadry zarządzającej, menedżerów i specjalistów odpowiedzialnych za budowę serwisu internetowego. Pierwszy zawiera tylko ogólną ocenę dostępności i zgodności z międzynarodowymi standardami. Drugi poszerzony jest o dokładniejsze informacje, które analizy nie zostały zakończone pozytywnym skutkiem. Trzeci, raport szczegółowy, zawiera bardzo precyzyjne informacje co, gdzie i jak należy poprawić, aby zwiększyć poziom dostępności analizowanej strony.

Usługa Utilitia przechowuje archiwalne analizy. Dzięki temu w każdej chwili użytkownik może się przekonać jak w interesującym go okresie prezentował się postęp prac nad zwiększeniem poziomu dostępności danej strony internetowej.

Jak korzystać z Utilitii

Po rejestracji w serwisie, korzystanie z Utilitii jest niezwykle proste i intuicyjne. Usługa oferuje trzy tryby pracy, demonstracyjny, pełny oraz abonamentowy.

Tryb Demonstracyjny

Z trybu demonstracyjnego skorzystać może każdy. Niezależnie od tego, czy posiada w naszym systemie konto użytkownika, czy też nie. Ograniczeniem wynikającym z braku rejestracji jest możliwość przetestowania tylko i wyłącznie jednej strony internetowej, z wykorzystaniem także tylko czterech z spośród wszystkich dostępnych walidatorów. Aby skorzystać z trybu demonstracyjnego, wystarczy wpisać w pole adresowe na pasku przeglądarki internetowej adres usługi Utilitia - <http://validator.utilitia.pl>.

Następnie, w polu edycyjnym opisanym jako „**Przeprowadź analizę online**” należy podać adres strony, jaka ma zostać zbadana przez usługę Utilitia. Kolejnym krokiem, jest wybór testów, jakie mają zostać przeprowadzone. Realizujemy to przez zaznaczenie pola wyboru, jakie pojawia się przy nazwie danego testu. Możliwe jest zaznaczenie jednego, lub większej liczby testów. Uwaga! W trybie demonstracyjnym, ze względu na swoją specyfikę nie będą działały testy, których zadaniem jest analiza wielu podstron serwisu.

Po zaznaczeniu interesujących nas testów wystarczy kliknąć w przycisk „**Rozpocznij analizę!**”. Po chwili, długość której zależy od obciążenia naszego serwisu a także serwera, na którym znajduje się testowana strona, zostaniemy powiadomieni o wyniku testu. Informacje, jakie zostaną wyświetlone na tym ekranie dotyczyć będą ogólnego stanu strony, a także ilości błędów, na jakie napotkały poszczególne moduły testujące. Z tego ekranu możemy także przejść do wyświetlenia szczegółowego raportu z analizy.

Tryb Pełny

W trybie pełnym użytkownik może przeprowadzić analizę do pięćdziesięciu podstron dowolnego serwisu internetowego. Limit badanych w tym trybie podstron w przyszłości może ulec zmianie. Mogą także zostać dodane dodatkowe, płatne tryby pracy usługi.

Aby skorzystać z trybu pełnego, niezbędne jest posiadanie konta w systemie Utilitia. W tym celu, należy wejść na stronę <http://validator.utilitia.pl> i kliknąć w odnośnik „**Zarejestruj się!**”. W formularzu, który się pojawi, należy podać swój działający adres poczty elektronicznej, który będzie od tej pory identyfikatorem użytkownika w systemie. Podać i potwierdzić swoje hasło, którego długość minimalna to 6 znaków. Aby możliwe było korzystanie z pełnej funkcjonalności usługi Utilitia, należy również zaakceptować regulamin, zaznaczając odpowiednie pole wyboru. Na koniec, wystarczy kliknąć przycisk „**Zarejestruj się!**”.

Aby dokonać pełnej rejestracji konta, należy sprawdzić swoją skrzynkę poczty elektronicznej i postępować zgodnie ze wskazówkami umieszczonymi w wiadomości. Jeśli w przeciągu trzydziestu minut nie otrzymamy żadnej wiadomości, należy sprawdzić folder z niechcianą pocztą tzw. Spam. Jeśli i w tym miejscu nie pojawiła się wiadomość od Utilitii, prosimy o informację na adres administrator@utilitia.pl w celu ręcznej aktywacji konta przez administratora.

Kiedy konto zostanie pomyślnie aktywowane, należy na stronie usługi wybrać link „**Zaloguj się**”, a następnie wprowadzić adres poczty elektronicznej oraz hasło użytkownika. Po zalogowaniu się do systemu, możemy przeprowadzać analizy analogicznie, jak w trybie demonstracyjnym. Dodatkowo, zaznaczając pole wyboru „**Wykonaj analizę całego serwisu**” możemy przeprowadzić analizę do pięćdziesięciu podstron dowolnego serwisu, a klikając „**Wybierz wszystkie walidatory**”, za jednym razem zaznaczymy każdy dostępny test. W trybie pełnym, możemy korzystać ze wszystkich analizujących modułów.

Oprócz tych udogodnień, dodatkowo, mamy możliwość przeglądania archiwalnych raportów. W tym celu należy skorzystać z odnośnika „**Archiwum (liczba zarchiwizowanych analiz)**”. Dzięki temu, bez trudu można śledzić zmiany poziomu dostępności badanego serwisu. W każdym momencie użytkownik może usunąć dowolną analizę z archiwum.

Raport szczegółowy można także pobrać na dysk komputera, aby korzystać z niego bez konieczności posiadania stałego dostępu do internetu. Użycie odnośnika „**Profil**” pozwala włączyć lub wyłączyć powiadamianie o zakończonej analizie za pomocą poczty elektronicznej (pole wyboru „**Wyślij wiadomość e-mail po zakończonej multianalizie**”), zmienić hasło, lub usunąć konto użytkownika.

Tryb Abonamentowy

Tryb abonamentowy działa na podobnej zasadzie jak tryb pełny. Oprócz możliwości badania poziomu dostępności dowolnych serwisów w zakresie pięćdziesięciu podstron, tryb pełny umożliwia analizowanie dowolnej liczby podstron konkretnego, wybranego w abonamencie portalu internetowego. Dodatkowo, klienci abonamentowi mogą liczyć na wsparcie techniczne i doradztwo pracowników Utilitii przy opracowywaniu lub wdrażaniu indywidualnych rozwiązań dostępnościowych w serwisach klienta.

Praca z Utilitią

Piotr Witek

Korzystając z usługi Utilitia, bardzo szybko zorientujemy się, że jej obsługa jest niezwykle prosta i intuicyjna. Swoboda dzielenia się wynikami pracy i możliwość stałej kontroli efektów wdrażanych zmian sprawia, że z Utilitią pracuje się bardzo wydajnie i efektywnie.

Ocena poziomu dostępności

Wynik określający poziom dostępności badanego serwisu przedstawiany jest na skali od 0,0 do 10,0 punktów. Witryna oceniona poniżej 5 punktów jest niedostępna i zapoznanie się z opublikowanymi na niej informacjami, dla wielu osób będzie niemożliwe. Portale, które uzyskały wynik między 5 a 7 punktów, posiadają znaczne ograniczenia w dostępie do informacji. Część informacji nadal pozostaje poza zasięgiem dużej grupy użytkowników. Poziom powyżej 7 punktów oznacza, że dany serwis spełnia w znacznym stopniu wymogi dostępności. Im wyższy wynik osiągnie badany portal, tym łatwiej użytkownikom zapoznać się z publikowaną na jego stronach treścią. Poszczególne poziomy dostępności prezentowane są także poprzez kolor tła, na którym wyświetlane są wyniki badania. Kolor czerwony oznacza niedostępny serwis. Żółty sygnalizuje portal, który może sprawiać problemy. Zielony oznacza, że serwis jest zgodny z podstawowymi zasadami dostępności.

 Poniżej 5 punktów - serwis jest całkowicie niedostępny

 Między 5 a 7 punktów - serwis jest częściowo dostępny

 Powyżej 7 punktów - serwis jest dostępny

Charakterystyka barier w dostępie do informacji

Występujące na stronach bariery w dostępie do informacji można podzielić na dwie kategorie. Pierwsze wynikają z nieprawidłowej konstrukcji serwisu, a drugie tworzone są przez redaktorów, osoby umieszczające treści na stronach.

Błędy konstrukcyjne najczęściej powstają przez nieprawidłowe lub niekonsekwentne stosowanie technologii w jakiej dany serwis został stworzony. Najlepszym tego przykładem są nieprawidłowości w stosowaniu języka HTML. Błędne użycie znaczników lub ich niekompatybilność z zadeklarowanym językiem serwisu mogą bardzo łatwo doprowadzić do nieumyślnego stworzenia barier w dostępie do informacji. Przykładowo, niedomknięcie znacznika określającego listę () może sprawić, że niektóre programy odczytu ekranu, wykorzystywane przez osoby niewidome, nie będą w stanie „odczytać” takiej listy. Analogicznie, stosując w serwisie tzw. akcje przy kliknięciu i nie wyposażając ich w atrybut keypress, można spowodować, że z jednej strony nie będą one dostępne dla części programów odczytu ekranów, a z drugiej strony, osoby korzystające z komputera tylko przy

pomocy klawiatury, np. osoby niepełnosprawne ruchowo, nie będą w stanie uaktywnić takich elementów. Paradoksalnie, większość przeglądarek wyświetli zarówno listę jak i wspomniane elementy poprawnie. Dopiero podczas korzystania z technologii wspomagających lub z poziomu samej klawiatury, stworzone bariery skutecznie ograniczą użytkownikowi dostęp do informacji. Zadaniem usługi Utilitia jest wykrywanie wszystkich tego typu błędów w obrębie badanego serwisu. Do tej samej kategorii barier należą m.in. unikalność metadanych (tytuły stron), brak menu nawigacyjnego (tzw. okruszków) czy też występowanie mrugających elementów.

Bariery w dostępie do informacji, tworzone przez osoby umieszczające treści w serwisie mają nieco inny charakter. Wynikają najczęściej z braku świadomości redaktora (patrz Rozdział 1). Związane są przede wszystkim z błędnym formatowaniem wpisów (struktura nagłówków, wyróżnienia, listy i tabele), umieszczaniem w serwisie niedostępnych plików (PDF bez warstwy tekstowej, plików multimedialnych bez alternatywnych treści), bezrefleksyjnym wklejaniem skryptów bez wiedzy o ich budowie i działaniu (ankiety, formularze), zamieszczaniem zbyt skomplikowanych treści oraz publikowaniem odnośników o wieloznacznych nazwach lub prowadzących do nieistniejących stron.

Raporty Utilitii

Pierwsza analiza usługą Utilitia powinna być jak najbardziej kompleksowa, tj. powinna objąć jak największą liczbę podstron badanego serwisu wraz z wykorzystaniem maksymalnej liczby walidatorów. Wygenerowany w ten sposób raport przede wszystkim pozwoli ustalić poziom dostępności portalu i umożliwi zaplanowanie wdrażania niezbędnych zmian.

Generowany raport, będący wynikiem analizy usługą Utilitia, posiada trzy poziomy, kierowane do różnych grup odbiorców. Z pierwszego, ogólnego, dedykowanego kadrze zarządzającej, użytkownik dowie się, na jakim poziomie dostępności w skali od 0,0 do 10,0 znajduje się analizowany serwis. Poziom drugi, menedżerski, bardziej techniczny, dedykowany jest kierownikom wydziałów informatycznych, zawiera informacje, które testy nie zakończyły się pozytywnym skutkiem, liczbę ostrzeżeń, informacji oraz błędów wraz z ich ogólną lokalizacją. Trzeci poziom, raport szczegółowy, kierowany jest do administratorów i osób regularnie publikujących treści w serwisie. Zawiera on bardzo precyzyjne informacje o wykrytych nieprawidłowościach, wraz z ich szczegółową lokalizacją i wskazówkami jak należy poprawić odnalezione błędy.

9,0 / 10,0
Twój wynik

udane 22 / nieudane 1
Analizowana strona spełnia wybrane przez Ciebie kryteria dostępności.
Kliknij tutaj, aby przejść do szczegółowego raportu...

Fot. Raport dla kadry zarządzającej

Po zapoznaniu się z oceną poziomu dostępności, należy skupić się na raporcie menedżerskim. Na jego podstawie, można bardzo łatwo oszacować, które błędy stanowią domenę administratorów, a do których swą rękę przyłożyli redaktorzy portalu. Precyzyjny opis

poszczególnych validatorów, zawierający informacje o zakresie i charakterze badanego obszaru, znajduje się na stronie internetowej pod adresem www.utilitia.pl w zakładce „Opis działania wszystkich testów usługi Utilitia”. W miarę dodawania do usługi nowych validatorów, opisy i zestawienia na stronie są na bieżąco aktualizowane. Raport menedżerski, oprócz informacji, które analizy zakończyły się sukcesem, pokazuje na ilu i jakich podstronach zostały odnalezione nieprawidłowości.

Walidacja HTML-a	informacji: 2	błędów: 7
Walidacja unikalności identyfikatorów HTML-a		OK
Walidacja poprawności nagłówków		OK
Obecność etykiet formularzy		OK
Kolejność pól formularzy		ostrzeżeń: 1
Dostępność bez javascriptu		OK
Dostępność linków		OK
Dostępność plików PDF		OK
Walidacja CSS-a		OK
Analiza kontrastu audio w materiałach multimedialnych		OK
Dostępność CAPTCHA		OK
Poprawność linków		OK
Wyróżnienia		OK
Mruganie elementów		OK
Obecność bloku informującego o lokalizacji w obrębie strony (okruszki)		OK
Kontrast elementów tekstowych		OK
Poprawność deklaracji języka		OK
Zrozumiałość tekstu		ostrzeżeń: 1
Obecność deskryptorów mediów		OK
Prymitywne formatowanie		ostrzeżeń: 2
Możliwość ominięcia powtarzalnych bloków		OK
Dźwięk		OK

Fot. Raport dla kierowników wydziałów informatycznych

Raport szczegółowy jest najbardziej obszernym dokumentem. Użytkownik znajdzie w nim niezwykle precyzyjne informacje na temat wykrytych błędów. Jego pierwsze wersje mogą zawierać nawet kilkaset odnalezionych nieprawidłowości. Dzieje się tak zazwyczaj w dwóch przypadkach. W pierwszej sytuacji problemy spowodowane są niepoprawną konstrukcją systemu zarządzania treścią, tzw. CMS (ang. Content Management System). Nieprawidłowo zbudowany CMS może generować setki błędów w kodzie HTML. Powstające w ten sposób błędy składniowe, pojawiają się na większości podstron serwisu, utrudniając lub uniemożliwiając dostęp do informacji zamieszczonej w serwisie. Drugi przypadek związany jest z nieprawidłowymi ustawieniami w arkuszach CSS (ang. Cascading Style Sheets). Efektem tego jest występowanie barier w dostępności na większości podstron serwisu. Skorygowanie jednego błędu w arkuszu CSS sprawia, że kolejny raport może być mniejszy o kilkaset uwag. Przykładem takiej sytuacji jest domyślne zastosowanie w arkuszach CSS nieprawidłowego kontrastu. Jeśli serwis posiada 1000 podstron to usługa Utilitia zgłosi 1000 błędów. W obu przytoczonych przypadkach, znaczna ilość powtarzających się błędów jest informacją dla administratora serwisu, że problem dotyczy CMS lub CSS i że tylko osoba zarządzająca portalem może ten błąd naprawić.

Po zapoznaniu się z raportem, należy skupić się na wdrażaniu poprawek, zasugerowanych w raporcie szczegółowym. Osoba zarządzająca serwisem bez trudu określi zakres działań i do których kompetencji będą one należały. Dla wygody i klarowności wprowadzanych usprawnień, warto jest wygenerować dla osoby wdrażającej zmiany, osobny raport zawierający wskazówki związane tylko z jednym analizatorem. Analogicznie postępujemy, jeśli chcemy przekazać

komuś raport, który będzie zawierał tylko błędy znajdujące się w jego kompetencji. W tym celu, na stronie www.validator.utilitia.pl, po podaniu adresu badanego serwisu, wystarczy zaznaczyć tylko jeden lub kilka wybranych testów a następnie kliknąć przycisk „**Rozpocznij analizę!**”. Powstały w ten sposób raport możemy przekazać odpowiednim osobom. Takie działanie posiada jeszcze jedną korzyść. Przebadanie całego serwisu z wykorzystaniem tylko jednego walidatora trwa znacznie krócej niż ta sama analiza z wykorzystaniem wszystkich testów. Dzięki temu, osoba wdrażająca poprawki, może szybko i łatwo sprawdzić postęp swej pracy.

Szczegółowy raport z analizy...

[Pobierz cały raport](#)

[Ostrzeżenie] Zrozumiałość tekstu: **Tekst może być niezrozumiały dla części czytelników**

<http://www.firr.org.pl>

Teksty powinny być zrozumiałe dla jak najszerzego grona odbiorców

[Ostrzeżenie] Prymitywne formatowanie: **Element imituje tabelę**

<http://www.firr.org.pl> - linia: 322 ,kolumna: 2

[Ostrzeżenie] Prymitywne formatowanie: **Element imituje tabelę**

<http://www.firr.org.pl> - linia: 336 ,kolumna: 2

[Informacja] Walidacja HTML-a: **start tag was here**

<http://www.firr.org.pl> - linia: 543 ,kolumna: 4

[Informacja] Walidacja HTML-a: **start tag was here**

<http://www.firr.org.pl> - linia: 543 ,kolumna: 1

[Błąd] Walidacja HTML-a: **document type does not allow element "title" here**

<http://www.firr.org.pl> - linia: 10 ,kolumna: 9

The element named above was found in a context where it is not allowed. This could mean that you have incorrectly nested elements -- such as a "style" element in the "body" section instead of inside "head" -- or two elements that overlap (which is not allowed).

One common cause for this error is the use of XHTML syntax in HTML documents. Due to HTML's rules of implicitly closed elements, this error can create cascading effects. For instance, using XHTML's "self-closing" tags for "meta" and "link" in the "head" section of a HTML document may cause the parser to infer the end of the "head" section and the beginning of the "body" section (where "link" and "meta" are not allowed; hence the reported error).

Fot. Raport dla administratorów serwisów

Użytkownik nie musi czekać na wynik analizy. Badanie przeprowadzane jest automatycznie i o jego wyniku, możemy zostać poinformowani wiadomością e-mail. Korzystając z zakładki „**Profil**”, można włączyć lub wyłączyć opcję powiadamiania o zakończonej analizie. Raportem szczegółowym można się bardzo łatwo podzielić, rozesłać go do współpracowników. W tym celu wystarczy po prostu wkleić link prowadzący do analizy w treść wiadomości e-mail, którą następnie wyślemy do współpracowników lub znajomych. W każdym przypadku, dla usprawnienia pracy, raport szczegółowy można pobrać na dysk komputera, aby korzystać z niego bez konieczności posiadania stałego dostępu do internetu.

Korzystanie z Raportów Szczegółowych

Osoba zarządzająca serwisem powinna zdecydować kto zajmie się eliminowaniem błędów wskazanych w raporcie. Część nieprawidłowości jest w stanie usunąć tylko administrator, inne poprawki mogą wdrożyć redaktorzy serwisu.

Działania Administratora

Największym wyzwaniem dla administratora serwisu jest zoptymalizowanie systemu CMS. W przypadku, gdy system posiada możliwość implementowania różnych wtyczek, jest to stosunkowo proste. Bazując na wskazówkach walidatorów, administrator wprowadza optymalne ustawienia w CMS. Im mniej błędów w języku HTML wykrywa walidator, tym lepszy CMS. Jeśli jednak system zarządzania treścią nie jest podatny na modyfikacje, jedynym rozwiązaniem jest całkowita zmiana CMS.

W systemie zarządzania treścią można ustawić wiele parametrów, powiązanych z elementami badanymi przez usługę Utilitia. Należą do nich między innymi ustawienia metadanych, deklaracja języka tekstu, lokalizacja menu nawigacyjnego, obecność kodów obrazkowych, umieszczanie migających elementów, możliwość ominięcia powtarzalnych bloków w obrębie strony czy też osadzanie automatycznego dźwięku na witrynie.

Do zadań administratora serwisu należy także kontrola arkuszy stylu. W zdecydowanej większości przypadków, CSS definiuje domyślne prezentowanie publikowanych przez redaktorów treści. Poprawne, zgodne ze standardem WCAG 2.0, ustawienie arkuszy, zapobieganie wielu problemom, np. związanym z formatowaniem nowych wpisów, strukturą nagłówków czy też kontrastem między tłem a tekstem. W obu przypadkach, CMS jak i CSS, ich prawidłowe ustawienie, na stałe zwiększy poziom dostępności w całym serwisie. Oznacza to, że raz zoptymalizowane ustawienia nie będą wymagały stałej kontroli usługą Utilitia.

Działania Redaktorów

W kwestii dostępności informacji, redaktorzy publikujący treści, stanowią przysłowiowe najslabsze ogniwo. Zamieszczając informacje w portalu, najczęściej kierują się tylko jednym kryterium, chcą aby treść wyglądała estetycznie. Niestety to za mało żeby informacja na pewno była dostępna.

Podczas zamieszczania na stronach plików, redaktorzy nie zwracają uwagi na to, czy np. plik PDF posiada warstwę tekstową, do zdjęć lub obrazków przedstawiających istotną informację nie załączają opisów alternatywnych, nie publikują treści alternatywnych równoległe z plikami multimedialnymi. Starają się nadać informacji atrakcyjniejszy wygląd eksperymentując z formatowaniem, kolorem czcionek czy strukturą nagłówków. Wszystkie tego typu błędy wykrywa usługa Utilitia i wskazuje ich dokładne umiejscowienie w kodzie strony. Znając lokalizację błędu, wystarczy w przeglądarce internetowej wejść na daną witrynę i korzystając z prawego przycisku myszy lub menu kontekstowego podejrzeć cały jej kod. Znając dokładne

położenie, redaktor może edytować swój wcześniejszy wpis i usunąć wykryte nieprawidłowości.

Korzystając z raportu, redaktorzy powinni zwrócić szczególną uwagę na dostępność plików PDF, poprawność linków, wyróżnienia, zrozumiałość tekstu, obecność deskryptorów mediów, czy też prymitywne formatowanie.

Część tych samych, wykrytych przez usługę Utilitia błędów, będzie wywoływana zarówno przez działania administratora jak i redaktorów. Przykładem takich nieprawidłowości może być błędna struktura nagłówków. Niewłaściwie ustawiony CMS czy arkusz styli może wywołać ten sam efekt co nieprawidłowe, ręczne wprowadzenie przez redaktora własnych nagłówków. Korzystając z samej tylko lokalizacji błędu w obrębie witryny, administrator jak i redaktor, bez trudu zorientują się do których kompetencji należy usunięcie wykrytych nieprawidłowości.

W miarę wdrażania zasugerowanych w raporcie poprawek, poziom dostępności serwisu będzie ulegał systematycznemu zwiększeniu. Od momentu, w którym zostanie prawidłowo skonfigurowany arkusz CSS i wdrożone zostaną odpowiednie wtyczki CMS, serwis będzie wymagał tylko okresowych kontroli usługą Utilitia. Regularne badanie serwisu, zapewni dokładne wykrywanie błędów redaktorskich a ich eliminacja utrzyma dostępność portalu na stałym, wysokim poziomie.

Zakończenie

Utilitia jest najszybszym, najbardziej obiektywnym i dającym największe możliwości sposobem, na zbadanie poziomu dostępności całego serwisu internetowego. Wyniki jej analiz są precyzyjne, powtarzalne i na ich podstawie każdy administrator serwisu jest w stanie samodzielnie dokonać niezbędnych poprawek, zwiększających dostępność portalu. Regularne korzystanie z usługi, zapewni serwisowi, utrzymanie dostępności na stałym, wysokim poziomie.

Staramy się nieustannie rozszerzać zakres możliwości usługi Utilitia. Programiści opracowują nowe testy i algorytmy. Chcemy, aby Utilitia stała się jednym z podstawowych narzędzi wykorzystywanych przez osoby budujące, administrujące i zamawiające serwisy internetowe. Dzięki Utilitii, tysiące portali internetowych ma teraz szansę dotrzeć ze swą informacją do kolejnych milionów internautów.

Chętnie odpowiemy na wszelkie Państwa pytania związane z usługą Utilitia. Pytanie wystarczy wysłać na jeden z poniższych adresów:

- Michał Dziwisz: michal.dziwisz@utilitia.pl
- Piotr Witek: piotr.witek@utilitia.pl

Firma Utilitia prowadzi także szkolenia z zakresu dostępności stron internetowych i dokumentów elektronicznych. Szkolenia kierowane są do przedstawicieli administracji publicznej, urzędników samorządowych, twórców i administratorów stron internetowych, pracowników działów IT, szkół i uczelni wyższych. W przypadku zainteresowania szkoleniami, zapraszamy do kontaktu z Anną Żebrak pod adresem anna.zebrak@utilitia.pl.